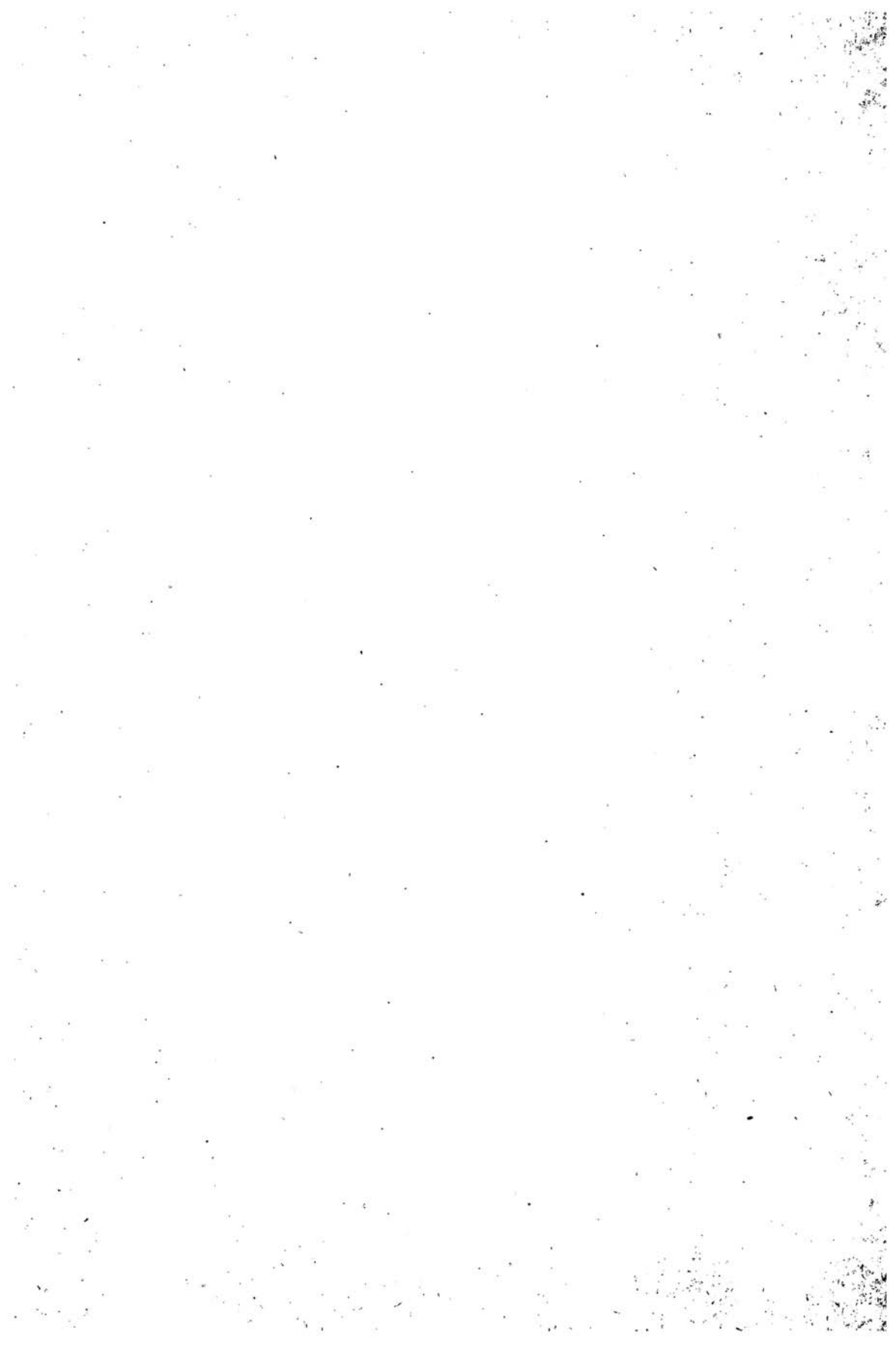

Magyar zenetörténet, 1981

Bartók Béla: A népzeneéről.

Az előszót és a jegyzeteket írta Szigethy Gábor. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981. 98 l. (Gondolkodó magyarok)

A Bartók-centenárium szerény, ám értékes adaléka az a kis füzet, amely népszerűsítő céllal válogatott néhány Bartók-írást. Mind a nyolc rövidebb terjedelmű tanulmány a népzenevel foglalkozik, a keletkezés ideje 1929 és 1943 között mozog. Találunk köztük a korabeli népdalgyűjtésre vonatkozó gyakorlati útmutatót (*Miért és hogyan gyűjtsünk népzene-t*), nyílt politikai állásfoglalást (*Népdalkutatás és nacionalizmus, Faji tisztaság a népzene-ben*) és kelet-európai körképet (*Népdalkutatás Kelet-Európában*).

A hangsúlyozottan ismeretterjesztő célzatú kiadvány nem ad zenei szakjegyzetet, de a megértéshez szükséges legrövidebb magyarázószöveget megtalálja a kötet végén az érdeklődő olvasó.

N. S. K.

Bartók Béla családi levelei.

Szerkesztette: ifj. Bartók Béla; a szerkesztő munkatársa: Gomboczné Konkoly Adrienne. Zeneműkiadó, Budapest, 1981. 653 l.

Bartók Béla halála óta több mint harmincöt év telt el, így megérett az ideje, hogy hivatalosnak nevezhető levelei mellett a családi jellegűek közlésére is lassan sor kerüljön. 1976-ban Demény János értő szerkesztésében az előbbi típusú levelekből jelent meg tekintélyes kötet, melynek nyomán alaposabb és mélyebb ismereteket szerezhettünk a huszadik századi zene e nagy alakjának életéről, művészi elveiről, munkásságának állomásairól. A családi levelek természetesen más jellegű közléseket tartalmaznak, elsősorban életrajzi vonatkozásban nélkülözhetetlenek, de kitűnően orientálhatják a kutatást abban a vonatkozásban is, milyen volt Bartók Béla, az ember, nem az a kemény, szigorú, zárt személyiség, akit egyéb írásaiból megismerhetünk, hanem a családjában nyugalmat lelő, oldódni is tudó, maga-magát olykor feltáró, néha-néha játékos gyermek, férj és apa.

A kötethez ifjabb Bartók Béla írt pontosan eligazító bevezetőt, majd a korábbi leveleskötet már jól bevált gyakorlata szerint időrendben követik egymást a meglepően nagyszámú levelek. A gyűjteményt *Családfák* címmel táblázatok egészítik ki,

melyek megkönnyítik a címzettek azonosítását, majd Bartók műveinek mutatóját olvashatjuk, végül Névmutató zárja a kötetet.

Bár a magyar zenetudomány az utóbbi években nagyot lépett előre a Bartók-életmű kutatása terén, a családi levelek gyűjteménye mégis új vonatkozásokkal gazdagítja a filológiai kutatást is, hiszen a levelek egymásutánjából nyomon követhetjük, hol és mikor hangversenyezett Bartók Béla, néhol utalásokat találunk az őt foglalkoztató műhelyproblémákra, a személyes jellegű közlések pedig értékes és fontos fogódzókat adhatnak a zeneköltő egyik ritkán emlegetett jellemvonására, a humorára és a játszi iróniájára vonatkozóan is.

Nagy alkotók írásainak mindig van egyetemes értéke. Nem kivétel e törvényszerűség alól Bartók Béla családi levelezése sem, hiszen a személyes közlések mögött kitapinthatjuk azt a folyamatot is, ahogy a zeneköltő gondolkodása és világszemlélete érlelődött és gazdagodott. Különösképpen fontosak azok a korai levelek, melyekben magáról a gondolkodásról ír, illetve azok a vallomások, melyekben olvasmányairól – ezek között filozófiai könyvek is jócskán akadnak – és a róluk szerzett benyomásairól tudósít.

Rónay László

Ifj. Bartók Béla: Apám életének krónikája.

Zeneműkiadó, Budapest, 1981. 473 l. (Napról napra)

Már a kötet címe is elárulja, hogy nem akármilyen Bartók Béláról szóló monográfiát foghat kezébe az olvasó! Krónikát, amely ismert és ismeretlen dokumentumok százaiból állt egységes egészé, krónikát, melyet a leghitelesebb tanúk egyike, a zeneszerző fia rendezett sajtó alá. Az *Előszó*ban így fogalmazta meg célját: „Arra törekedtem, hogy Bartókot mint embert minél jobban megismertessem, és a Bartók-kutatók további munkájának minél biztosabb alapot szolgáltassak”.

A *Napról napra...* sorozat e kötetének fő forrásaként Bartóknak és családtagjainak levelezése szolgált (a másutt már közölt levelek kivonata formájában), de jelentős szerep jutott azoknak az okmányoknak, számláknak, hangversenypogramoknak stb. is, melyek átvészelték a háborús idők viszontagságait. A fent említett dokumentumok kivonatait a szerző tíz fejezetre tagolta és a *Helységnevek azonosító jegyzékével* egészítette ki. A *Bekapcsolódás Európa zenei életébe* c. rész 1904–1906-ig terjedő időszakát nemcsak közismert nevek (Hubay Jenő, Richter János, Dohnányi Ernő), hanem az alábbi nagyvárosok is jelzik: Berlin, Párizs, Madrid, Bécs, Köln, London, Manchester... Ekkoriban fogalmazódott meg Bartókban az új terv: „a magyar népdalok legszebbikét összegyűjtöm...”

Letelepedés Budapesten, Rendszeres népdalgyűjtés (1907–1913) és a *Háborús évek (1914–1919)* fejezetében Bartók szerteágazó munkájáról ugyanúgy képet kaphatunk, ahogy a gazdasági helyzet romlásáról, a háborús évek feszült hangulatáról: „Jó lesz vigyázni! És valódi gondolataink feltárását háború utánra hagyni.”

A bartóki életútról számot adó fejezetek közül ki kell emelnünk a *Nagy hangversenyutak két világrészben (1922–1931)* összefoglalóját. Már az *Előszó*ban felhívta

figyelmünket a szerző arra, hogy „A legtöbb hiba a hangversenyműsorokban van, elsősorban a művek megnevezésében”. Szerencsés fogása ifjabb Bartóknak, hogy a műsorok részletes ismertetésénél igyekezett a bizonytalanságokat elkerülni, a művek pontos címét megjelölni, ugyanis Bartók 646 nyilvános szereplésének érdekes állomásai ezek a hangversenyfüzetecskék. „Most már van dicsőség, de pénz nincs” – fogalmazza ironikusan Kodály ezeknek az éveknél az eredményét, 1927-ben.

Hatalmas távolságokat fognak össze – térben és időben – a mindennapoknak ezek a sokszor számba sem vett, száraz adatai.

Az *Apám életének krónikája* nem a látványos művészpályát mutatja be, ám megbízhatóságra és pontosságra törekvő szándékával méltó segítőtársa lehet mindazoknak, akikhez közel áll Bartók zenéje és embersége.

Hübert Ildikó

Documenta Bartókiana. Heft 6.

Herausgegeben von László Somfai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 296 l. + 14 facsimile és fotográfia.

A Bartók Archívum gondozásában megjelent „füzetsorozat” hatodik kiadványa, mely a Bartók-évforduló tiszteletére jelent meg, igen gazdag anyagot tartalmaz: műelemzéseket, tanulmányokat, leveleket és olyan közléseket, melyek azt bizonyítják, hogy a zeneszerző életműve változatlanul a világ érdeklődésének középpontjában áll, ezt jelzik a különböző országokban örvedetesen szaporodó tudományos igényű feldolgozások és disszertációk, melyek a teljességre is törekszenek, máskor pedig igen érdekes részletkérdésekre irányítják a kutatók figyelmét.

A füzet vezető tanulmányát *Lampert Vera* írta Bartók Béla népdalfeldolgozásairól. *Demény János* Bartók hollandiai vendégszerepléseinek történetét elemzi 104 olyan levél tükrében, mely 1935 és 1939 között keletkezett a zeneszerző és a hollandiai „Kossar” hangversenyiroda kapcsolatát dokumentálva. *Wilheim András* és *Somfai László* két-két kisebb részlettanulmánya zárja a sort; ezek az írások filológiai kérdésekkel foglalkoznak.

A „Neue Bartókiana” rovatban Tallián Tibor négy, az NSZK-ban írt, Bartókkal is foglalkozó könyvtanulmányt ismertet. A számot névmutató teszi teljessé.

R. L.

Doráti Antal: Egy élet muzsikája.

Zeneműkiadó, Budapest, 1981. 355 l.

A nagy karmesteregyéniség memoárjainak magyar nyelvű változata két évvel az angol nyelvű kiadványt követően jelent meg. Kissé átdolgozott formában, *Gergely Pál* fordításában is megőrizte Doráti eredeti elképzeléseit, művészi pályájának tanulságos nyomon követését. A pályakép 32 fejezetben, az idő rendjében tárja fel az eseményeket, műfajához illő bensőséges és személyes hangvételben. Az I. világháborús évekig a

magyar zenei élet szubjektív színezésű képét, a továbbiakban a művészi pályának már határokon kívüli állomásait idézi fel a szerző. Útjának állomásai nemcsak a nagy művész személyiségformálódásának, tapasztalatainak viszonylatában nyújtanak zenetörténeti ismereteket, hanem abban a tekintetben is, ahogy egy más nézőpontból, a nemzetközi zeneélet színteréről a nemzetközi és magyar zeneélet értékei láthatók, értékelhetők. Az eseménytörténet fonalába Doráti egy-egy nagy alkotóról, előadóról portréigényű leírást illesztett óvatosan ügyelve arra, hogy mondanivalóját ne az általános várokozásra, hanem kizárólagosan személyes emlékeire alapozza.

Zenetörténeti látóköriünk, határokon belül körvonalazódó értékítéleteink egészséges kiszélesítését segítheti egy karmester memoár-kötete.

Berlász Melinda

Frank Oszkár: Bartók és a gyermekek.
Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 120 l.

1908–1909-ben készült el Bartók: *Gyermekeknek* című zongoradarab-sorozatának négy füzete. Frank Oszkár könyvecskéjében az első két füzet 42 magyar darabját elemzi azzal a szándékkal, hogy segítséget nyújtson a darabokat megtanító tanárok számára.

Munkájának hat fejezete sokszíniően közelíti meg az elemzendő alkotásokat, és *A mű keletkezési körülményeinek* felvázolásától számos ritmikai, összhangzattani stb. megfigyelés után eljut az *Együtthangzás, hangnemi, harmóniai összefüggések* tárgyalásáig, az előadásiig.

És bár nem valószínű, hogy zenében járatlan ember lapozgatná e módszertani jellegű tanulmányt, a szerző mégis jónak látja *A zenei kifejezést elősegítő előírások, műszavak* pontos és árnyalt meghatározásával zárni munkáját. Igaza van, hisz ezzel is jelzi a bartóki feliratok pontos értelmezésének szükségességét, a sematikus egyformaságtól való eltérését.

A zongoradarab dallamai egy-egy gyermekjátékhoz, népszokáshoz köthetők. *A dalok népdaltémáinak részletes áttekintése*kor Frank Oszkár nemcsak meghatározza a gyermekdalok (Süss fel nap, Párnatánc, Elvesztettem páromat stb.) stílusát, hanem előtte a fontosabb rendezési elvekről is ad egy áttekintést.

Részben az alkotás műhelyében is kalauzol a szerző *A népdalok formába öntésének módjai* nyomon követésénél. Meggyőződhetünk itt arról, hogy a népdaltéma és annak variálása, a jó hangnem kiválasztása, a téma megfelelő elhelyezése, a darab formálási elvei stb. mind-mind fontos feltétele annak, hogy az igen egyszerűnek látszó dallamból „klasszikus tökéletességű előadási darab” válhassék. A bartóki követelménynek megfelelően előadni valamit, nem elég az ösztönösség. A helyes interpretálásnak a tudatosság is fontos feltétele. Az *Együtthangzás, hangnemi, harmóniai összefüggések* fejezet elemző észrevételei ehhez segítik a darabok megszólaltatóit, illetve be-tanítóit.

A könyv valamennyi gondolatát a kottakép teszi hitelesebbé.

Hübert Ildikó

György Kroó: La musique hongroise contemporaine.
Corvina Kiadó, Budapest, 1981. 301 l.

Kroó György zenetörténeti összefoglalása szerencsés érzékkel vegyíti az ismeretterjesztő és az esszé stílust. Történetírói feladatát némiképp megnehezítette, hogy a jelen zenéjéről írva természetszerűen nem rendelkezhetett még kellő történeti távlattal, melynek birtokában végérvényes értékítéleteket adhatott volna, könyve azonban így is megbízható kalauza lesz azoknak a francia olvasóknak, akik tájékozódni igyekeznek napjaink magyar zenei életében. Jó érzékkel jelöli ki a fejlődés legjellemzőbb vonalait, s az anyag bővítése után bizonyára az új avantgarde törekvések elemzésére is több tere lesz.

R. L.

Lampert Vera: Bartók népdalfeldolgozásainak forrásjegyzéke.
Zeneműkiadó, Budapest, 1980 [1981], 151 l.

Bartók életművének és a népzene kutatóinak nélkülözhetetlen segédeszközt állított össze Lampert Vera. 313 dallamról, melyet Bartók különböző helyeken és időben gyűjtött, pontos katalógust készített: megadja a lelőhelyet, időpontot, a közlő nevét, a forráshelyet, közli a dallamok kottáját is. Az előszóban a szerző ismerteti a katalógus összeállítási elveit, szempontjait, a dallamkatalógus végén pedig részletes forrásjegyzéket ad.

R. T. O.

Molnár Antal: Eszmények, értékek, emlékek.
Sajtó alá rendezte Bónis Ferenc. Zeneműkiadó, Budapest, 1981. 193 l.

Molnár Antal öt tanulmányát és egy visszaemlékezését tartalmazza a kötet, melylyel a Zeneműkiadó 90. születésnapján köszöntötte a szerzőt.

A Liszt Ferencsel, Kodálllyal és az új magyar zene kialakulásával foglalkozó írások különböző időben, különböző céllal és igénnyel készültek, nem kapcsolódnak szervesen egymáshoz. Jelentős részük újraközlés. Ami összeköti és kötetbe foglalásukat indokoltá teszi, az írójuk személye: együttesen kiválóan alkalmasak arra, hogy jellemezzék az esztéta – zenetörténetíró – pedagógus – ismeretterjesztő Molnár Antalt, a magyar zenei élet e sajátos jelenségét, aki az új magyar zene felemelkedésének és térhódításának tevékeny részese és szemtanú-krónikása volt.

Az első tanulmány *Liszt Ferenc alkotásai az esztétika tükrében* a kötet legfontosabb írása. 1936-ban jelent meg először külön füzetben, egy fejezetét pedig (*Liszt esztétikai elvei*) az *Írások a zenéről* (1961) c. kötetben is olvashattuk. E tanulmány közzétételével egy magas színvonalon megírt, szellemtörténeti alapon álló zeneesztétikai írás vált újra elérhetővé. Molnár Antal impozáns filozófiai, zenei és irodalmi műveltség birtoká-

ban, jelentős írói adottsággal fejt ki az egyes fejezetekben a művészi alkotás mibenlétét, a zeneesztétika tudománnyá fejlődésének társadalmi tényezőit és a programzene problémáját, majd pedig az elméletíró és a zeneszerző Liszt tevékenységében szembe-
síti egymással az írásban megfogalmazott elveket és a művészi megvalósítást.

Az *Ismeretlen Liszt c. írás* 1950-ben készült, először lát napvilágot. Az „ezerarcú, változékony”, ellentmondásos Liszt jellem- és egyéniségrajza levelei, írásai és kortársak vélekedésének tükrében.

Az 1958-as keltezésű *Az új magyar zene kibontakozása c. írás* 1961-ben, majd hosszú szünet után 1973–74-ben jelent meg folytatásokban a Magyar Zene c. folyóiratban. Budapest századeleji polgár és művészvilágának tarka, karneváli felvonultatása, köztük, mint két ércalak, Bartók és Kodály. A furcsa, kissé viszolyogtató írásmű karikatúra, tollrajz, anekdota, bennfentes pletyka és komoly műelemzések felemás egybefűzése.

A két, eddig publikálatlan Kodály-írás (*Kodály művészete; Kodály és az ének-
kar*) Debrecenben és Kecskeméten tartott előadások szövegeit rögzíti. A *Pályám emlékezete c. beszélgetés* 1975-ben hangzott el a Televízióban, s a *Század nagy tanúi c. kötetben* jelent meg először.

A kötetet forrásjegyzék, Molnár Antal önállóan megjelent munkáinak jegyzéke és névmutatató egészíti ki.

Domokos Mária

Pernye András: A nyilvánosság.

Zenei írások. Szerkesztette: Breuer János. Előszó: Almási Miklós. Zeneműkiadó, Budapest, 1981. 388 l.

A tragikus hirtelenséggel lezárult Pernye-életmű méltó megismerésének adózik az írásgyűjtemény, amely mintegy húsz ívnyi terjedelmű tanulmány-cikk-kritika anyagát tette közzé Pernye szellemi hagyatékából. Breuer János szerkesztő csupán indításként szánta a kötetet, abban bízva, hogy ezen első posztumusz gyűjteményt továbbiak is követik majd.

Két évtized magyar zeneéletének jelenségeit vizsgáló Pernye András munkássága áll előttünk huszonkét írásának tükrében. Egyetlen kivételtől eltekintve, valamennyi megjelent már, többnyire folyóiratokban 1960–1980 között.

Újramegjelentetésük a Pernye-életmű és a magyar zenetudományos gondolkodás szempontjából egyaránt fontos volt. Kevés zenetudományos életművet ismerünk napjainkban, amit a jelenkor zenei élete ilyen szoros kötelékbe font, mint Pernye munkásságát. A címnek megfelelően valamennyi közzétett írását az aktuális zenei események, tapasztalatok ösztönözték, e kapcsolat néha egészen szembetűnő – mint pl. a különféle zenei versenyekhez, rendezvényekhez fűződő írások esetében – máskor közvettebb szálakkal talál vissza a jelenidőbe. Tárgyválasztásaiban harmonikusan jut kifejezésre hivatásával kapcsolatos mély meggyőződése, a zeneirodalmi munkásság társadalmi elkötelezettsége. Pernye kritikusként és történészként együtt élt a mindennapok zenei életével, öröme, gondja, kritikája e szimbiózis természetes következménye volt.

Szemlélete messze felülmúlta a zenei publicisztika műfajának igényét, általános gyakorlatát. Éppen e kötet tárja fel maradéktalanul és világosan, milyen történeti igénnyel, vitázó igazságkereséssel és ügyszeretettel kereste-boncolta felvetett kérdéseinek igaz kibontakozását. Helyenként összefoglalva történeti perspektívába helyezve tárja fel érveit, más alkalommal viszont páratlan mélységű analitikus képességeivel mutatja meg a zenei értékelés módszereinek megfogható esztétikumát.

A kötet három fejezetbe csoportosította az írásokat: Zenei kultúra, Pódium és publikum és Szélfegyverek címszavak keretében. A kiadvány érdeme valójában egy jelentékeny zenetudományi életmű összefüggéseinek feltárása, amely zenetudományunk utóbbi két évtizedének sajátos reprezentánsa volt.

Berlász Melinda

Péter László: Bartók Szegeden.

Szeged, 1981. 119 l. (A Somogyi-könyvtár kiadványai 24.)

A Bartók-centenárium nagyszámú kiadványainak sorában néhány kisebb terjedelmű munka is megjelent, amely Bartók életműve és helytörténeti vonatkozások tisztázását tekintette feladatának. Ezek sorában figyelmet érdemel a Bartók Szegedhez fűződő kapcsolatainak sorát feltáró dokumentum-gyűjtemény, amely az összefüggések szélesebb körének bemutatására törekedett. Az 1906-tól 1939-ig terjedő időkörben, az évek rendjében sorakoznak a dokumentumok, s az időtengely körül elszórtan, illetve csomópontok köré csoportosulva jelentkeznek a kevésbé fontos jelentékenyebb események. Péter László érdeklődésében nem csupán Bartók szegedi hangversenyeinek sajtó-visszhangja, plakátanyaga és egyéb idevágó dokumentumának közzététele élt a kiadás igényével, hanem számos felszín alatt rejtőző, közvetett vonatkozás, amely Bartók szellemi hatósugarában szerepet játszhatott. Ebben a tekintetben említésre méltó néhány köztudatban kevésbé ismert irodalomtörténeti adalék, mint *Hegedüs Pál* írása *A kékszakállú herceg története* címen, amely a téma magyar vonatkozású történetében említésreméltó forrásul szolgál.

A dokumentum-gyűjtemény válogatási szempontjaiban és közreadói módszerében is igényes vállalkozás: összefoglaló és sokoldalú forrásanyagot közöl a címnek megfelelő kapcsolat feltárásaként. Tárgyát túllépve néhány magyar zenetörténeti téma kutatása számára is kevésbé ismert forrásokat tett hozzáférhetővé, különösképpen a helyi zeneoktatás számára.

Berlász Melinda

Somfai László: 18 Bartók tanulmány.

Zeneműkiadó, Budapest, 1981.

Az öt ciklusba szerkesztett tanulmánysorozat voltaképp a ma még sajnálatosan hiányzó Bartók-kritikai kiadás nagyszabású alapozását sejteti. A szerző, aki a Bartók-

Archívum vezetője, joggal figyelmeztet arra, hogy a kutatók szakosodása és a hagyaték jogi helyzetének tisztázatlansága rendkívül nehezé, olykor szinte megoldhatatlanná teszi az összkiadás elkészítését. Tanulmányosorozata egyben a megközelítés lehetőségeit is jelzi. A *Bartók Béla zenéje* című bevezető rész – mely a megjelenés előtt álló új Grovelexikon Bartók-címzavának gerince – kitűnő, tömör összefoglalása a bartóki életműnek, benne kijelöli a szerző azokat a fő csomópontokat, melyek mentén a további, részletesebb kutatásnak haladnia kell. A következő négy tanulmányt *A művek genezise* címen foglalta össze. A különféle variánsok feldolgozása nemcsak kitűnő filológiai munka, hanem azt is jól érzékelteti, milyen összetett feladattal kell megbirkóznia a kritikai kiadás majdani készítőinek.

A nagyközönség számára is igen tanulságos, érdekes *A szerzői előadás* címmel összefoglalt két tanulmány, amely két Bartók-mű, az *Este a székelyeknél* és az *Allegro barbaro* különböző időpontban készített felvételeit hasonlítja össze, s megkísérel választ adni arra a kérdésre, hogyan változott Bartóknak, az előadóművésznek Bartókról, a zeneszerzőről kialakított képe. Somfai László szerényen annyit jegyez meg tanulmánya befejezéséül, hogy írása célja csak az volt, hogy minél többször és minél gyakrabban kell hallgatni az eredeti Bartók-hangfelvételeket, valójában azonban írása a zeneszerző legizgalmasabb és legtanulságosabb műhelyproblémáinak világába enged rendkívül gazdagon dokumentált bepillantást.

A *Szerkezet-elemzés* három tanulmánya, az *Esszék a stílusról* írásai és a *Háttér-dokumentáció* közlései kivétel nélkül gazdag anyaggal és alapos filológiai felkészültséggel írt megközelítések, amelyek sok támpontot adnak a majdani teljes Bartók-kép megrajzolásához. A könyvet Somfai László Bartókkal foglalkozó tanulmányainak, ismeretterjesztő cikkeinek és hanglemez kísérő szövegeinek bibliográfiája egészíti ki.

Rónay László

Szendrei Janka: A magyar középkor hangjegyes forrásai.

MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 1981. 192 l., 108 hasonmás. (Műhelytanulmányok a Magyar Zenetörténehez 1.)

Az Akadémiai Kiadó egyre kevesebb magyar érdekű tudományos munkát ad ki. A kutatók viszont változatlan lendülettel dolgoznak tovább, s a kiadatlan kéziratok csak halmozódnak. Ezen a hungarológiai szempontból siralmas helyzeten néhány élmes intézetvezető úgy segít, hogy mintegy melléküzemággként saját, intézeti kiadásban jelenteti meg az elkészült tudományos munkákat. Ilyen, az MTA sokszorosító üzemében készült kiadvány Szendrei Janka forrásjegyzéke is. Ám a szerény külső és a szerény „műhelytanulmány” elnevezés magas színvonalú tudományos munkát rejt: a hangjegyes XI–XV. századi kódexeket ismerteti, néhány XVI–XVIII. századi retrospektív forrással kiegészítve. E kódexek túlnyomó többsége egyszerű liturgikus zenét tartalmaz, a „gregorián” nagy nemzetközi folyamának szerény, provinciális ágát képviseli.

A kiadvány három része: tanulmány, katalógus és hasonmások. A tanulmány időrendben, illetőleg a kódexeket használó intézmények (egyházmegyék, királyi udvar, szerzetesrendek) rendjében összefoglalóan áttekinti a forrásokat, a fontosabbakat rész-

letesebben tárgyalva. A szerző számos részletkutatást végzett, bravúrosan rekonstruálva például a váradi egyházmegye hatalmas, többkötetes, a teljes liturgikus repertoárt tartalmazó kódex-sorozatát, mégpedig többek között a fennmaradt töredékek szóródási irányának figyelembe vételével.

A katalógus három csoportba osztja a fennmaradt kéziratokat. Az első csoportban a terjedelmesebb, önálló zenei kódexek, a másodikban a missalék, a harmadik csoportban az akár csak egy pergamencsík terjedelemben fennmaradt fragmentumok kerültek leírásra. 1941-ben még mindössze 56 középkori zenei forrást tekintett át Radó Polikárp. A jelen katalógus ezt a számot megsokszorozza: a kódexek tételszáma 131, a missaléké 68, a töredékeké pedig nem kevesebb mint 655. (Ez utóbbi tulajdonképpen kevesebb, mert az egy kódexből származó töredékek külön tételszám alatt szerepelnek.)

A töredékek túlnyomó többsége az utóbbi évek során került elő, főleg Mezey László ügybuzgalma következtében. Noha olykor egyes darabok tekintetében is meglepetéssel szolgálnak (pl. az ismert Zsigmond kori magyar népének is így került elő), általában csak statisztikai értékük van. Ez viszont igen nagy, kézzelfoghatóan dokumentálja például, hogy a fennmaradt kódexek mennyisége az eredetileg meglévőknél csupán szánalmas töredéke. Vajon hazai specialitás-e, hogy akár külső erők, akár nemtorődömség miatt a szellemi értékek óriási tömege ment veszendőbe, az adatok szerint Aba Sámuelről Rákosi Mátyásig.

A kiadvány hasonmás-része viszonylag jó fényképeken mutatja be a különböző kódex-típusokat és a legjellemzőbb hangjegyzéseket.

S. B.